

TA'LIMNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA GUMANITAR FANLARNI O'QITISH

Azizova Mohira Anvarovna

Muhammal al-Xorazmiy nomidagi TATU

Gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi

+998 90 357 55 88

Annotatsiya. *Ta'limning yangi o'tish va jarayonni raqamlashtirish ta'limni gumanistik tamoyillarga asoslangan jamoat manfaati sifatida an'anaviy tushunish uchun qiyinchilik tug'dirdi. Ommaviy axborot vositalarida (ommaviy axborot vositalarida) va ijtimoiy tarmoqlarda bir necha oy davomida o'quv jarayonining istiqbollari muhokama qilindi. Ko'plab nashrlar mualliflarining fikrlarining xilma-xilligi va noaniqligi zamonaviy ta'limdagi vaziyatni aksiologiya va Madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *Gumanitar, ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar, ijtimoiy-gumanitar fanlar.*

Аннотация. *Новый переход образования и оцифровка процесса поставили под сомнение традиционное понимание образования как общественного интереса, основанного на гуманистических принципах. В СМИ (СМИ) и социальных сетях уже несколько месяцев обсуждаются перспективы образовательного процесса. Многообразие и неоднозначность мнений авторов многих публикаций свидетельствует о необходимости анализа ситуации в современном образовании с позиций аксиологии и культурологии.*

Ключевые слова: *гуманитарные науки, инновационные технологии в образовательном процессе, социально-гуманитарные науки*

Abstract. *The new transition of education and the digitization of the process have called into question the traditional understanding of education as a public interest based on humanistic principles. The prospects of the educational process have been discussed in the media (mass media) and social networks for several months. The diversity and ambiguity of the opinions of the authors of many publications indicates the need to analyze the situation in modern education from the standpoint of axiology and cultural studies.*

Keywords: *humanities, innovative technologies in the educational process, social and humanitarian sciences.*

Bilamizki ilm-fanning rivojlanishi, davlat va jamiyat shakllanishining kaliti bo'lib xizmat qildi. Tabiiy, texnik fanlarning rivojlanishi mamlakatning iqtisodiy va ishlab chiqarish sohasiga ulkan yangiliklarni kiritish uchun zamin yaratsada, ijtimoiy va gumanitar fanlarning rivojlanishi mamlakatda demokratik tamoyillarga asoslangan kuchli fukarolik jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Aytgancha, biz tabiiy va

texnik fanlarni jamiyat tanasiga kiritsak, unda ijtimoiy-gumanitar fanlar bu jamiyatning ruhidir, ma'naviy kiofa. Jismoniy e'tibor, doirani hal qilish yoki cheklash - bu jamiyatning parchalanishiga, turli taksidlarining kirib borishiga, ma'naviy incirozga olib keladi. Chunki ma'naviy tanazzul, ruhiy insiroz bugungi kunda butun dunyo muammosiga aylandi. Rivojlangan Evropa mamlakatlarida va yoki Osiyo davlatlarida tabiiy va texnik hayot fanlarining rivojlanishi eng yuqori darajaga yetdi. Qolmoqda inson, jamiyat, madaniyat va yoki tarixni o'rganadigan ijtimoiy-gumanitar fanlar ancha keng tarqalgan.

Yurtimizda mustaqillik yillarida amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar milliy davlatchilik va suverenitetni mustahkamlash, xavfsizlik va huquq-tartibotni, davlatimiz chegaralari daxlsizligini, jamiyatda qonun ustuvorligini, inson huquq va erkinliklarini, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik muhitini ta'minlash uchun muhim poydevor bo'ldi, xalqimizning munosib hayot kechirishi, fuqarolarimizning bunyodkorlik salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun zarur shart-sharoitlar yaratdi.[1] O'zbekistonda uzluksiz ta'lim-tarbiya tizimini insonparvarlik yo'nalishida qayta qurish eng asosiy va markaziy muammolardan biridir.[2;189]

Ta'limni insonparvarlashtirish g'oyasi va konsepsiyasi ta'lim-tarbiya tizimidagi mana shunday kamchiliklarni bartaraf etishga, O 'zbekistonning o'z oldiga qo'ygan buyuk maqsadlarini amalga oshirishga qodir va layoqatli, ma'naviy barkamol va malakali mutaxassislarni yetishtirishga qaratilgan bo'lmog'i lozim. Uzluksiz ta'lim-tarbiya tizimini insonparvarlashtirish keng dunyoqarashli va ma'rifatli, aql-idroki mukammal, axloqiy jihatdan barkamol, ruhan tetik, o'z mamlakati va uning jahon hamjamiyatida tutgan o'mi va rolida o'zining fuqarolik mas'uliyatini to'g'ri va to'la anglab yetgan komil inson shaxsini tarbiyalash maqsadlariga bo'ysundirishdan iboratdir. Ta'lim va tarbiyaning uzluksiz jarayoni insonparvarlik tamoyillari asosida rivojlanishining nazariy va metodik jihatlari shu sohada mehnat qilayotgan kadrlarning ongi va qalbidan zarur darajada o'rin olishi kerak.

Ular ta'lim-tarbiyani Ta'lim to'g' risidagi Qonun va Kadrlar tayyorlash Milliy dasturini amalga oshirish bo'yicha belgilanadigan yaqin vaqt va uzoq davrga mo'ljallangan tadbirlarda, o'quv rejalari va dasturlari, test savollari tuzayotganlarida va boshqa shu kabi ta'limiy ishlarda ulaming mazmuni insonparvarlik g'oyasi bilan sug'orilgan bo'lishiga asosiy e'tibor qaratishlari zarur.

Ta'lim va tarbiyani tashkil etishning o'quv-metodik, nazariy-metodologik jihatlari bo'yicha ish ko'radigan davlat muassasalari, ulaming jamoalari, shuningdek, nodavlat strukturalar jamoalari o'z faoliyatlarini belgilayotganlarida insonparvarlik g'oyalariga qat'iy amal qilishlari uchun ham Davlat hujjatlarini yaratish zarurati tug'ilmoqda.

Gumanitar, ijtimoiy-iqtisodiy konsepsiyasini qayta yaratishda ta'limni insonparvarlashtirishning tashkiliy jihatlari belgilab olish zarur. Uzluksiz ta'lim tarbiya tizimining insonparvarlik yo'nalishida shakllanishida ijtimoiy-gumanitar fanlarning alohida o'rni va roli bor. Shuning uchun oliy ta'lim muassasalarida ulami

o'qitadigan kadrlar har jihatdan o'z sohasining bilimdoni va mohir pedagog, o'qitish pedagogikasini mukammal egallagan bo'lishiga erishish kerak.

Bugun biz dunyoda yuzaga keladigan mojarolar, bekorchilik sabablari ijtimoiy-gumanitar fanlar xayot orkasida ko'rgan ruhiy sox uchun etarlicha e'tibor bermayapti, deb aytsak, xato qilmaymiz. O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan ham adolatli ijtimoiy siyosati doirasida ma'naviy tashkilot sohasida belgilab berilgan O'zbekistonning yangi strategiyasining dolzarb vazifalari ijtimoiy-gumanitar fanlarga qaratilganligi bu sohadagi muammoning dolzarbligidan dalolat beradi. Qonun rivojlanishini yo'q qilish va uni "Uzluksiz ta'lim tizimida ijtimoiy fanlarni o'qitish tartib-taomili va prinsiplari yakunlangandan so'ng" O'zbekistonning yangi strategiyasida amaliyotga joriy etish; "Uzluksiz ta'lim va tarbiyaviy ishlar sohasini gumanitarlashtirish strategiyasi"ni yaratish va amalga oshirishga muvofiqligi. O'zbekiston Respublikasining 2022-2030-yillarga mo'ljallangan" uzluksiz ta'lim tizimida ma'naviy tarbiya asoslarini mustahkamlash zarur, shu bilan birga yosh avlodning yosh xususiyatlari va intilishlarini saqlab qolish, milliy ma'naviyatimizni rivojlantirish, uni xalqimiz, kam sonli yoshlar hayotida singdirish zarur, ijtimoiy - gumanitar tizim juda zo'r[1].

Yosh avlodga uzi davlatining tarixi, madaniyati, ijtimoiy-siyosiy hayotini tushuntirishda, uning boy madaniy, ma'naviy merosini saqlab qolishni rag'batlantirishda, yer takdirini uzi takdir sifatida tan olish istagini shakllantirishda ijtimoiy-gumanitar fanlarning yutuqlariga tayanadi. Ijtimoiy va gumanitar fanlar bitiruvchilarini talabalar bilan ishlashga jalb qilishda taniqli mutafakkirlarning boy ma'naviy merosidan samarali foydalanish maksad tamoyillariga mos keladi. Ta'lim, tarix, adabiyot, falsafa, axloq, tilshunoslik, kalyan, chikkan xolda kabi ijtimoiy-gumanitar fanlarning tegishli mavzularidan faylasuf, olim, mutafakkir va allomalarimizning asarlaridan eng samarali foydalanadi. O'qituvchilar qalbida mutafakkirlarimizni shakllantirishda, qo'rquv, milliy g'urur va takabburlik, ultratovushga ishonish va sohibining yuksak ma'naviyatini baham ko'rish kabi istaklarni takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi. 9-asrda yashagan bulgan, hadis ilmining sultoni, bizning buyuk hadis bobomiz Imom Al-Buxoriy ko'p avlodlar uchun kimmatlining boy ilmiy merosini yaratdi. U "Al-Jomiy-saksih", "Al-adab al-mufrad", "At-tarix as-sagir", "At-tarix al-ausot", "At-tarix Al-Kabir", "Kitob al-Ilal" kabi ultratovush asarlarini yozgan va taqqoslagan, "Barr-ul-ota-ona".

Hadislarning mazmunida ota-onalarga hurmat, sahiy buqa kabi insoniy fazilatlar sahiy hadislari misolida keltirilgan. Ularning axloq, tarbiya, ma'naviyat kabi fanlarni o'qishda keng qo'llanilishi maksadga mos keladi. Ukiterning professional xarakteri Buxoriy hadislarni ukerlar uchun mustakilning vazifasi sifatida yodlab olish, ularni axamizmni ijtimoiy-ma'naviy hayotimizda yoritish kabi vazifalarni bajarishga undashdir.

Ta'limni raqamlashtirish, uning istiqbollari va so'nggi o'n yillikdagi cheklovlar masalalari olimlar va o'qituvchilar nazarida (masalan, raqamli iqtisodiyot

muammolarini hal qilish kontekstida raqamli ta'lim muhitini yaratish haqidagi nashrlarga qarang [2]; XXI asrda zarur bo'lgan ko'nikmalar haqida. [3]; samarali ta'lim va ta'limni shaxsiylashtirish muhiti [4]; raqamli tengsizlikni va texnologik raqamli bo'shliqni bartaraf etish [5]; ta'limni tashkil etish shakllari to'g'risida [6, 7] va boshqalar). Ta'lim tizimi o'zgarib borayotgan kelajak obrazini yaratish futurologlar va ilmiy fantastika yozuvchilarining eksklyuziv huquqi bo'lishni to'xtatdi va bugungi kunning haqiqatiga aylandi.

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga kullashga bulgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda. Buning asosiy sabablaridan biri - an'anaviy ta'limda talabalar faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, ijtimoiy-gumanitar ta'limda zamonaviy texnologiyalar talabalarni egallanayotgan bilimlarni o'zlari qidirib topishlariga, mustakil o'rganib, tahlil qilishlariga, hatto, xulosalarni ham o'zlari keltirib chikarishlariga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar turkumiga kiruvchi darslarni innovasion pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish didaktik uyinlardan foydalanish tavsiya etiladi. Didaktik uyinlar ijtimoiy-gumanitar fanlar turkumiga kiruvchi fanlar orkali ukuvchilarda ma'lum sifatlarni shakllantirish uchun xizmat kiladi.